

Relacje między przedszkolakami

Relacje z rówieśnikami są najważniejszym aspektem rozwoju umiejętności społecznych przedszkolaków

Już w wieku przedszkolnym dziecko zaczyna przebywać coraz więcej ze swoimi rówieśnikami, nawiązuje pierwsze przyjaźnie, uczy się relacji z osobami spoza najbliższej rodziny. Niezwykle ważne dla dziecka jest, by nabyło umiejętności współdziałania z rówieśnikami już we wczesnym wieku. Umiejętności te mają ogromne znaczenie dla jego adaptacji społecznej i dalszego rozwoju w wieku starszym. Rodzice powinni jak najbardziej popierać kontakty dziecka z rówieśnikami i interweniować tylko wtedy, gdy sytuacja wymyka się z pod kontroli.

Edukacyjny program dla przedszkoli ma na celu rozwijanie w dzieciach cennych umiejętności, które pomogą im lepiej komunikować z rówieśnikami. Program ten opiera się na zabawach, podczas których, na przykład, zaczynają pojmować, jak dobrze jest bawić się z innymi i kolegować z nimi. Podczas zabaw uczą się opanowywać poczucie agresji i rozwiązywać problemy, które mogą pojawić się w różnych sytuacjach społecznych.

W szczególności w przedszkolu dziecko:

- uczy się umiejętności społecznych – przez opowiadanie historii, rysowanie, inscenizowanie różnych sytuacji z udziałem lalek itd. – i ćwiczy je w czasie zabaw z podziałem na role. Podczas zabawy dziecko uczy się zachowania w różnych sytuacjach społecznych (na przykład, ustępowania innym, dzielenia się zabawkami, przepraszania itp.);
- uczy się, jak inicjować zabawę z kolegami, zadawać im pytania i wspierać;
- zyskuje cenne doświadczenia pozytywnego współdziałania z rówieśnikami.

Wychowawca zapewnia im takiego rodzaju współdziałanie i możliwość wspólnej zabawy.

Rozwijanie takich umiejętności pomaga dziecku nawiązywać przyjaźnie i z łatwością przyłączyć się do paczki rówieśników. Stanie się to dla niego bardzo użyteczne, gdy pójdzie do szkoły.



Czy to jest tak ważne?

Umiejętność nawiązywania relacji należy rozwijać we wczesnym dzieciństwie, gdyż ma ona ogromne znaczenie dla adaptacji psychospołecznej dziecka w przedszkolu, a następnie podczas nauki w szkole. Doświadczenia zabaw w grupie oraz przyjacielskich relacji z rówieśnikami pomagają dziecku rozwijać nowe umiejętności społeczne, przyswajając sobie normy i zasady kontaktów międzyludzkich. To ma duże znaczenie, bo przecież dziecko utrzymuje kontakty z rówieśnikami również poza przedszkolem czy szkołą. Prócz tego, wiele dzieci ma siostry czy braci w podobnym wieku. Tak czy inaczej, praktycznie każde dziecko codziennie kontaktuje z rówieśnikami.

Po ukończeniu czwartego roku życia większość dzieci ma już swojego najlepszego przyjaciela czy przyjaciółkę i zaczyna oceniać, którzy z rówieśników im się podobają, a którzy – nie. Jednak, od 5% do 10% dzieci ma wyraźne trudności w relacjach z rówieśnikami, którzy mogą ich nie akceptować i znęcać się. Problemy z komunikacją z rówieśnikami we wczesnym dzieciństwie mogą negatywnie wpłynąć na rozwój społeczny i emocjonalny dziecka również w przyszłości. Im wcześniej rodzice czy wychowawcy podejmą jakieś kroki w kierunku rozwiązania tego problemu, tym lepiej.

Co już wiedzą badacze?

W pierwszych dwóch latach życia dziecko rozwija pewne zdolności emocjonalne, poznawcze i behawioralne, które pozwalają mu zbudować pozytywne relacje z rówieśnikami. Do nich należą: wspólna uwaga, umiejętność opanowywania emocji, naśladowanie działań innej osoby, pojmowanie związków przyczynowo skutkowych oraz umiejętność mówienia. Na relacje z rówieśnikami duży wpływ mogą mieć także zarówno czynniki zewnętrzne (na przykład, relacje dziecka z rodzicami czy warunki społeczno-ekonomiczne jego rodziny), jak i wewnętrzne (na przykład, zaburzenia jego rozwoju fizycznego i psychicznego, zaburzenia zachowania itd.).

Przyczyny trudności w relacjach dziecka z rówieśnikami

Dzieci, które cierpią na wyżej wymienione zaburzenia rozwoju, przeważnie odnoszą mniej sukcesów w budowaniu relacji, niż ich rówieśnicy. Na przykład, dzieci z niezbyt rozwiniętą zdolnością komunikacji i społecznymi umiejętnościami czy słabo rozwiniętą motoryką zwykle zachowują się niestosownie (na przykład, agresywne) i mniej współdziałają z rówieśnikami. Odpowiednio, rówieśnicy również rzadziej przyjmują takie dziecko do swojego towarzystwa.

Należy zauważyć, że nawet dzieci, które nie mają żadnych zaburzeń, mogą czasami doświadczać pewnych trudności w relacjach z rówieśnikami. Jest to związane przede wszystkim z ich zachowaniem, które z kolei wynika ze stanu emocjonalnego. Agresywne, nadpobudliwe lub odwrotnie, zamknięte w sobie dzieci często stykają się tym, że rówieśnicy ich nie akceptują.

Agresywne zachowanie może wpływać na relacje z rówieśnikami w większym lub mniejszym stopniu zależnie od płci, wieku i cech grupy rówieśniczej.

Na przykład, dziecko wykazujące agresję rówieśnicy częściej odrzucają w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym niż w okresach późniejszych. Agresywne dzieci mogą być popularne wśród grupy rówieśników, którzy popierają agresywne zachowania lub zachowują obojętność. Agresywne dziecko zwykle nie ma problemu ze znalezieniem przyjaciół wśród takich samych agresywnych dzieci.

Jednak trudności w relacjach z rówieśnikami wywołuje nie tyle obecność czy brak agresji, ile brak umiejętności społecznych. Nieśmiałe i zamknięte w sobie dzieci też często mają trudności z nawiązywaniem kontaktów z rówieśnikami, ale najczęściej przejawia się to raczej już w wieku szkolnym.

Konsekwencje trudności w komunikacji z rówieśnikami

Problemy w relacjach z rówieśnikami często prowadzą do słabych wyników i poważnych trudności w nauce. Na przykład, konflikt z rówieśnikami i odrzucenie przez nich mogą znacznie zmniejszyć motywację dziecka do nauki. Dzieci, które mają w klasie przyjaciół, są zazwyczaj bardziej zmobilizowane.

W dłuższej perspektywie problematyczne relacje z otoczeniem prowadzą do trudności w adaptacji społecznej w okresie dojrzewania i młodości. Problemy w relacjach z rówieśnikami mogą prowadzić do załamania emocjonalnych, depresji, zaburzeń lękowych, wykluczenia ze szkoły, przestępczości nieletnich. Jednak związek ten jest dość względny, ponieważ na problemy emocjonalne nastolatków mogą również wpływać inne równie ważne czynniki (na przykład, cechy psychiki lub jego otoczenie). Tym nie mniej, problemy w relacjach dziecka z rówieśnikami mogą też zaostrzać wpływ innych czynników. I odwrotnie, pozytywne relacje z rówieśnikami zmniejszają ryzyko pojawienia się u dziecka różnych problemów emocjonalnych w przyszłości.

Szczególne miejsce w relacjach dziecka z rówieśnikami zajmują jego relacje z rodzeństwem. Są one bliższe i bardziej długotrwałe niż każde inne relacje w jego życiu. Poprzez relacje z rodzeństwem dziecko uczy się rozumieć emocje, myśli, wartości i przekonania innego człowieka. Konflikty z rodzeństwem, z jednej

strony, uczą je dyplomacji i dostosowywania się. Z drugiej strony, częste konflikty mogą przyczynić się do jego złej adaptacji społecznej w przyszłości, a nawet kształtować skłonność do przemocy.

Jak sobie z tym radzić

Programy opracowane w celu rozwijania umiejętności społecznych i emocjonalnych przedszkolaków dają dobre wyniki już przez dość długi okres. Dzisiaj w przedszkolach wprowadzono uniwersalne programy, w których wychowawca współdziała z całą grupą dzieci jednocześnie, przyczyniając się do rozwoju ich umiejętności społecznych. Uzupełniają je dodatkowe programy korekcyjne mające na celu wyeliminowanie istniejących problemów, które mogą doprowadzić do trudności w relacjach z rówieśnikami.

Badania wykazują, że połączenie w trakcie wychowania przedszkolnego uniwersalnych i indywidualnych programów przyczynia się do optymalnego rozwoju społecznego dzieci. Uniwersalne programy wytwarzają w grupie taką atmosferę, w której każde dziecko jest otwarte na otoczenie.

W przedszkolu dzieci powinny rozwinąć szereg umiejętności, które pomogą im włączyć się w paczki rówieśników. Są to umiejętności wspólnej zabawy, umiejętność mówienia i komunikacji, rozumienia emocji innych ludzi, samoregulacji, kontrolowania agresji, rozwiązywania problemów społecznych itp. Uniwersalne programy wychowania przedszkolnego mają na celu rozwijanie właśnie tych umiejętności i ich stosowanie w przedszkolach wykazuje dobre wyniki.

Podstawowymi składnikami takich programów są nauczanie małych dzieci umiejętności wspólnej zabawy i komunikacji oraz różne rodzaje działań grupowych. Okazało się to dość skuteczne w przypadku dzieci z różnymi społecznymi i behawioralnymi problemami.

Żeby nauczyć dzieci pozytywnego komunikowania się z rówieśnikami z grup specjalnej troski (na przykład, dzieci niepełnosprawnych) wprowadzono do wychowania przedszkolnego pewne programy integracyjne. Do rozwijania umiejętności społecznych dzieci niepełnosprawnych potrzebne jest opracowanie indywidualnych i systematycznych strategii edukacji. Najważniejsze w tym procesie jest zapewnienie takiemu dziecku współdziałania z rówieśnikami, których umiejętności społeczne są już dobrze rozwinięte.

Do grup ryzyka zalicza się również dzieci z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym, przedstawiciele mniejszości etnicznych itp. Podsumowując, w

wieku przedszkolnym właśnie zabawa jest praktycznie jedynym sposobem by rozwinąć umiejętności społeczne dzieci. Gdy wychowawcy korygują ich zachowanie w jej trakcie, pomaga to dzieciom poprawić współdziałanie z rówieśnikami. Nie należy też pomniejszać roli rodziców w tym procesie. Wspólne działania rodziców i wychowawców gwarantują właściwy rozwój umiejętności społecznych dzieci z różnych kultur i grup społecznych.